

УДК 374(075.8)

DOI <https://doi.org/10.32840/1992-5786.2020.70-4.3>

Т. І. Сущенко

доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри освіти та управління навчальним закладом
Класичного приватного університету

ПОЗАШКІЛЬНА ПЕДАГОГІКА В ДОБУ ПРІОРИТЕТУ ОСОБИСТОСТІ

У статті позашкільна педагогіка розглядається як нова галузь педагогічних знань про виховання і навчання дітей та молоді в умовах позашкільля, дозвіллевого середовища, як галузь педагогічної науки, яка вивчає закономірності всебічного розвитку і творчої самореалізації особистості в умовах її вільного часу та дозвілля. Авторка доводить, що, за результатами її тривалого дослідження, офіційне визнання позашкільної педагогіки як самостійної галузі педагогічних знань – найважливіша умова духовного й культурологічного збагачення позашкільного неформального середовища, що прискорить процес перетворення позашкільля України на храм дитячої мрії, творчого самоствердження дітей і молоді.

Розкрито предмет позашкільної педагогіки, основні теоретичні положення, сутність позашкільного педагогічного процесу, обґрунтовано основні поняття, принципи, закономірності особистісного позашкільного педагогічного процесу, охарактеризовано педагогічні умови ефективності масової роботи з дітьми, нові функції позашкільного педагога та керівника позашкільного закладу, закономірності виховання й розвитку дітей в умовах дозвілля, питання управління сучасним позашкільним педагогічним процесом.

Наголошується на тому, що організація позашкільного педагогічного процесу означає створення розгалуженої системи активного творчого самовиявлення дитини, максимальних умов для цілеспрямованого розвитку її творчих можливостей, зняття всіляких обмежень, бар'єрів, які стримують інтелектуальну ініціативу дитини, її творче самовираження. Такому педагогічному процесу протиприродна убогість ідейного, емоційного життя. Навпаки, властиві багатство вражень, власна дитяча фантазія, наявність таких питань, на які діти самі палко бажають знайти відповіді, невтомно під керівництвом позашкільних педагогів їх шукають і знаходять. У такому педагогічному процесі навіть будь-яка репродуктивна діяльність дітей обов'язково включає елементи творчості. Педагог у позашкільному педагогічному процесі діє не за програмою, а за дитиною, її настроєм і внутрішнім станом, створює умови для повного розкриття й саморозвитку внутрішніх сил і творчих здібностей.

Ключові слова: дозвілля, позашкільна педагогіка, позашкільний педагогічний процес, співтворчість.

Постановка проблеми. В умовах правової демократичної держави гарантом повноцінного життя народу є цілеспрямоване виховання масштабних, творчих і всебічно розвинених особистостей, керівників життя, а не його слуг, творців, а не безсловесних виконавців, справжніх інтелігентів. Такий підхід до виховання не тимчасовий. Це ідеал прогресуючого життя.

Жодна з існуючих підструктур системи освіти у своєму старому непорушному вигляді ці завдання вирішити не може із причин функціонального підходу до людини.

Традиційна парадигма освіти, що склалася останнім часом в Україні, ігнорує накопичені наукові уявлення філософії, теології, літератури, соціальних наук, психології, педагогіки про особливості сучасного позашкільного середовища і сучасної молоді, зокрема акселератив-підлітків, як унікальних, складних, неоднозначних і неповторних людських особистостей, інтереси й мотиви яких не завжди збігаються з тим, що пропонує їм традиційна школа і позашкільні заклади.

За результатами нашого тривалого дослідження зазначимо, що більшість актуальних проблем духовного збагачення позашкільного неформального середовища пов'язані із прискоренням офіційного визнання на державному рівні соціально значущої ролі нової галузі знань – позашкільної педагогіки, що допоможе прискорити процес перетворення позашкільля України на храм дитячої мрії, щасливого максимально творчого самоствердження дітей і молоді в умовах дозвілля.

Історія інститутів позашкільного виховання в нашій країні налічує майже сто років, однак у вигляді системи воно сформувалося наприкінці 60-х – у 70-х рр., коли почали створюватись перші виховні комплекси й наукові праці, а загальне методичне керівництво здійснювалось Міністерством освіти. Крім цього, існувала й набула значного поширення мережа різноманітних позашкільних установ культури, спорту, мистецтва тощо.

Із цією метою лише в системі освіти України діє 2,2 тисячі позашкільних закладів, поширюється мережа установ нового типу, а саме: позаш-

кільні навчально-дослідницькі, творчо-виробничі центри, позашкільні центри творчості дітей і юнацтва, туризму, краєзнавства, шкіл мистецтва, спортивно-технічні школи, клубні установи тощо. У багатьох регіонах України створюють нові моделі позашкільних закладів, які захищають право авторських колективів, серед них: дитячо-юнацькі, театральні, соціально-педагогічні комплекси, кіноцентри, міжшкільні клуби тощо. Набуває розвитку інтеграція діяльності цих закладів із навчально-виховними установами нового типу: ліцеями, гімназіями, коледжами, спеціалізованими школами, навчально-виробничими комбінатами, інститутами й університетами. Удосконалюється позашкільна діяльність із проблем розвитку інтелектуальних здібностей особистості, підтримки її творчої обдарованості. Перспективною формою зарекомендували себе створена в Україні мережа Малих академій наук, зокрема академій мистецтв, шкіл народознавства, народних ремесел, кобзарських шкіл та наукових товариств учнівської молоді.

Глибокі якісні зміни відбулись у позашкільній роботі у зв'язку із процесами становлення національної школи в Україні й вихованням у дітей усвідомлення власної причетності до свого роду, етнічної групи, народу загалом, до перлин народної мудрості й творчості. Сотні тисяч дітей працюють у науково-технічних і виробничих колективах, науково технічних товариствах, клубах юних техніків або конструкторів, гуртках кореспондентів. Багато школярів відвідують науково-технічні табори під час канікул, беруть участь у змаганнях допитливих, конструкторів і винахідників. Вони залучаються до творчого розв'язання суспільно важливих завдань у галузі охорони навколишнього середовища, руху раціоналізаторів і новаторів на підприємствах, поліпшення умов навчання, життя у школах і житлових кварталах. Юні хіміки, гідробіологи, зоологи, ентомологи досліджують береги річок і морів із позицій сучасних досягнень біології, фауни і флори. Юні електронщики пробують свої сили в розробці приладів з елементами мікроелектроніки для сільського господарства і медицини, створюють оптичні індикатори, запам'ятовуючі пристрої тощо.

У гуртках позашкільних закладів України (а їх понад 500 найменувань) систематично займаються технічною творчістю, юнатською роботою, спортом, туризмом понад 2 млн школярів. Крім того, з юними винахідниками працюють молоді вчені, раціоналізатори виробництва, льотчики, моряки, авіатори, космонавти, спонсори. Дитячими ансамблями, театральними, хоровими й іншими художніми колективами керують професійні художники, музиканти, режисери й ін.

Отже, утвердивши себе як повноцінна ланка в ланцюзі безперервного виховного процесу, позашкільні заклади надають дітям широкі

й нетрадиційні можливості для поліпшення якості їхнього життя, інтенсивно формують такі важливі якості, як: позитивне ставлення дитини до власного життя й реалізації себе як особистості в улюбленій творчій діяльності, яка відповідає природним даним: здатність до безперервного духовно-творчого самовдосконалення; соціальну відповідальність, що виявляється в піклуванні про добробут і благополуччя близьких і далеких людей; культурі дозвілля тощо.

Особливого значення набуває досвід позашкільних закладів із залучення школярів до участі в організації захоплюючих і масштабних справ світового масштабу, як-от: міжнародні телемости, екологічні творчі об'єднання, експедиції, обмін культурними цінностями, акції милосердя, зльоти, асоціації обдарованих дітей, марші миру тощо.

Перетворенню позашкільля України на храм дитячої мрії й щасливого творчого самоствердження сприяють Державна політика у сфері позашкільної освіти, її правові, соціально-економічні, а також організаційні, освітні та виховні засади, закони України «Про освіту», «Про позашкільну освіту», «Про охорону дитинства», Положення про позашкільний навчальний заклад тощо, які спрямовано на забезпечення потреб дітей у творчій самореалізації й організації змістовного дозвілля, урізноманітнення рівнів і форм розвитку творчої особистості, у залежності від соціально-педагогічної ситуації, особливостей індивідуального розвитку інтересів самої дитини та її батьків, що вимагає справді гуманного ставлення до побудови позашкільного педагогічного процесу, визнання самобутності й самоцінності дитини, вивчення особливих законів *позашкільної педагогіки*.

Нове положення про позашкільний навчально-виховний заклад України як установу, призначену дати дітям і юнацтву додаткову неформальну освіту, забезпечити їхні потреби у творчій самореалізації й організації змістовного дозвілля, передбачає різні рівні формування творчої особистості і її гармонійного розвитку в залежності від соціально-педагогічної ситуації, особливостей індивідуального розвитку, інтересів самої дитини та її батьків, вимагає дійсно гуманного ставлення до особистості дитини, побудови позашкільного педагогічного процесу на визнанні її самобутності й самоцінності за особливими принципами й законами *позашкільної педагогіки*.

Мета статті – висвітлення теоретичного обґрунтування сутності, принципово важливих особливостей і завдань нової наукової галузі знань – позашкільної педагогіки.

Зроблена спроба розв'язання цих питань на основі авторської концептуальної позиції, яка полягає в такому: оптимальність педагогічного впливу позашкільних закладів будь-якого профілю

на всебічний розвиток дітей в умовах дозвілля забезпечується завдяки взаємному духовному збагаченню педагогів і дітей, створенню комфортного психологічно сприятливого клімату навчальних взаємин, високого рівня діалогічної культури й інтелектуальної співтворчості.

Такий підхід до стратегії побудови позашкільної педагогіки закладено в її природі: оперативному реагуванні на реалії життя без наказів «згори», на виниклі щойно інтереси дітей, їхні потреби й наміри. І якщо зволікати з визнанням необхідності такої соціально значущої педагогіки на державному рівні, позашкільні заклади залишаться порожніми, а духовне життя дітей – збіднілим. Тому настав час подолання проблеми відсутності в Україні позашкільної педагогіки.

На основі теоретичного аналізу науково-літературних джерел і тривалого експериментального дослідження нами доведена закономірна необхідність виділення позашкільної педагогіки в окрему самостійну галузь педагогічної науки, розкрито предмет позашкільної педагогіки, основні теоретичні положення щодо сутності позашкільного педагогічного процесу, обґрунтовано основні поняття, принципи, закономірності особистісного позашкільного педагогічного процесу, охарактеризовано педагогічні умови ефективності масової роботи з дітьми в позашкільному середовищі, нові функції позашкільного педагога та керівника позашкільного закладу, закономірності додаткового виховання й розвитку дітей в умовах дозвілля, питання управління сучасним позашкільним педагогічним процесом.

За позашкільною педагогікою освітній позашкільний педагогічний процес визнає пріоритетними такі важливі сторони розвитку дитячої природи на дозвіллі, як:

– унікальність і неповторність (реалізація права дитини бути не такою, як усі, на пізнання себе і зацікавленість собою й іншими людьми, реалізацію себе за спеціальною програмою й індивідуальною траєкторією особистісного розвитку і саморозвитку);

– творча активність (реалізація права на творчу ініціативу, особистісну самостійність і відповідальність, право зіставити себе із собою вчорашнім і майбутнім, з іншими однолітками й дорослими людьми, порівняти свій стиль життя із життям тих людей, які вважає еталоном, у процесі захоплюючої творчої діяльності);

– внутрішня свобода (реалізація права на вибір, що передбачає розширення розгалуженої сфери творчого самовиявлення дитини в позаурочний час, у процесі якого розуміння, на що здатний, вільний вибір для себе еталона моральності й досконалості);

– духовність (реалізація права на повагу, гідне до себе ставлення, любов і творчість, допо-

мога іншим людям у їхньому самовдосконаленні; наявність варіативних моделей розвитку дитячої творчості та набору соціальних ролей).

Знаменно, що відкриваються дедалі більше теоретичних джерел, які це підтверджують. Теоретичні засади такого явища в педагогіці обґрунтував і В. Вернадський, який довів, що духовні виявлення людини становлять явище величезного значення, можна сказати, основного, що відповідає властивостям вищих форм життя людини. Тому звернення до категорії «позашкільна педагогіка» закономірний наслідок плідного розвитку й загальної педагогічної теорії і більш ґрунтовного вивчення позашкільного середовища як феномена духовного оздоровлення всього суспільства.

Такий підхід до стратегії побудови позашкільної педагогіки закладено в її природі: оперативному реагуванні на реалії життя без наказів «згори», на виниклі щойно інтереси дітей, їхні потреби й наміри. І якщо зволікати з визнанням необхідності такої соціально значущої педагогіки на державному рівні, позашкільні заклади залишаться порожніми, а духовне життя дітей – збіднілим. Тому настав час подолання проблеми відсутності в Україні позашкільної педагогіки.

Розглянемо, яка її відмінність від педагогіки школи.

Позашкільна педагогіка – галузь педагогічної науки, яка вивчає закономірності всебічного розвитку й творчої самореалізації особистості в умовах її вільного часу та дозвілля.

Термін «позашкільна педагогіка» – неологізм, який останнім часом набув повсюдного вживання. Ним активно оперують філософи, педагоги, соціальні психологи, культурологи, журналісти й багато інших спеціалістів, хто так чи інакше пов'язаний із проблемами виховання дітей і молоді в позашкільному середовищі, у процесі дозвілля.

Її гуманістична сутність вказує на шанобливе ставлення до дитини, розуміючи це поняття як чуйне ставлення дорослих до дитячих інтересів і переживань, прагнення до згоди і зближення з дитиною, як уміння позашкільних педагогів запропонувати дітям таку форму позашкільної життєдіяльності, яка їх захоплює, вражає і розвиває; це таке ставлення до дитини, яке стимулює розкриття її особистісної самобутності у кращих формах творчого самовиявлення; це вихід із простору вимушеного й обов'язкового навчального спілкування та поетапний розвиток духовного потенціалу особистості.

Це, урешті-решт, *звеличення особистості, підвищення її особистісного статусу перед близькими й далекими людьми, перед собою завдяки її активному творчому самоздійсненню.*

Організація позашкільного педагогічного процесу означає таке:

1. Створювати розгалужену систему творчого самовиявлення дитини, максимальні умови для цілеспрямованого розвитку її творчих можливостей, що передусім передбачає зняття всіляких обмежень, бар'єрів, які стримують інтелектуальну ініціативу дитини, її творче самовираження. Такому педагогічному процесу протиприродна убогість ідейного, емоційного життя. Навпаки, йому властиві багатство вражень, власна дитяча фантазія, наявність таких питань, на які діти самі палко бажають знайти відповіді, невтомно під керівництвом позашкільних педагогів їх шукають і знаходять. У такому педагогічному процесі репродуктивна діяльність дітей обов'язково містить елементи творчості.

2. Педагог у позашкільному педагогічному процесі діє не за програмою, а за дитиною, її настроєм і внутрішнім станом, створює умови для повного розкриття та саморозвитку внутрішніх сил і здібностей дітей шляхом розкріпачення думки.

3. Це процес, у якому діяльність педагога органічно поєднується з діяльністю дітей в єдиному активному пізнавальному процесі в умовах співробітництва й духовної взаємодії.

4. Основою цілісності педагогічного процесу, за Ш. Амонашвілі, є життя дитини, що розвивається в різноманітних формах, відповідно до становлення всіх її життєвих сил. Здійснювати такий процес означає «залучити закладені Природою в дитині тенденції до посиленої й ледь передчасної діяльності, залучити *делікатно*, задовольняючи потреби у прагненні дитини до розвитку, волі, дорослішання. Це і буде індивідуально-гуманний підхід до дитини в педагогічному процесі, тут може народитися і співробітницька діяльність учителя з учнями» [1, с. 201].

5. Модельною характеристикою позашкільного педагогічного процесу є вільний його вибір дітьми, гнучкість і доступність, що допускає зміни в параметрах темпу, обсягу і предметного змісту навчальних програм, вільне визначення темпів навчання, щоб надати дитині можливість доцільно витратити життєвий час, екстерном виконувати окремі види робіт тощо.

6. Ідеальний позашкільний педагогічний процес практично непомітний для дитини.

З огляду на загальну логіку концептуального підходу до організації саме такого надихаючого позашкільного педагогічного процесу, необхідно оновлювати й реформувати систему державного контролю, критерії оцінки результативності роботи позашкільних закладів, існуючі Положення про позашкільний заклад та конкурс «Позашкільний педагог року», інші документи.

Інакше кажучи, нова парадигма обліку результатів роботи педагогів позашкільних закладів не відкидає попередню, навпаки, вбирає в себе, із приділенням уваги таким найважливішим показ-

никам: наскільки (за Ш.Амонашвілі) позашкільний педагогічний процес охоплює дитину загалом, з усім її життям, наскільки він робиться для неї сенсом життя; яку людську культуру, у якому обсязі, з якою глибиною і з якою пристрасною опановує дитина; які в неї складаються взаємини з людьми; наскільки педагогічний процес веде дитину до розвитку її справжньої природи [1].

Отже, зважаючи на сучасні теоретико-методологічні підходи, принциповими завданнями педагогів позашкільних закладів мають бути такі:

- професійно мислити категоріями майбутнього, здійснюючи послідовне просування до вершин професійної майстерності;

- готувати вихованців до того, щоб вони стали успішними людьми ХХІ ст., допомагати їм у цьому;

- спонукати, надихати, захоплювати дітей творчою діяльністю та співпрацювати з ними за принципом: менше домагань, більше заохочень;

- надавати свої рекомендації дітям чітко й доступно, так, щоб їх легко було зрозуміти кожному;

- формувати в позашкільних закладах творчі дитячі об'єднання та спільноти, за дотримання водночас принципу мудрої влади колективу В. Сухомлинського;

- пробуджувати в дітей віру у власні сили й можливості, усебічно розвивати творчу особистість, її особистий статус.

Отже, позашкільна педагогіка – це своєрідний орієнтир професійного самоаналізу й формування творчого підходу до системного, науково-методичного забезпечення позашкільного педагогічного процесу з урахуванням теоретичних і методичних надбань сучасної позашкільної педагогіки.

Тому звернення до категорії «позашкільна педагогіка» є закономірним наслідком не тільки плідного розвитку загальної педагогічної теорії, але й більш ґрунтовного вивчення особливостей сучасного позашкільного середовища, яке за позашкільною педагогікою може стати феноменом духовного оздоровлення всього суспільства.

Є своя логіка і в тому, що словосполучення «позашкільна педагогіка» асоціюється з радісним спілкуванням, духовним і психологічним комфортом та чимось таким, що приваблює й захоплює високими людськими завданнями й перспективами, своїм гуманним характером, що становить суто її цінність і пріоритетність. Тому позашкільна педагогіка віддає перевагу суб'єкт-суб'єктивним стосункам педагогів і дітей, їх співпраці і співтворчості, спільному вибору мети навчання, міжособистісним контактам і емпатії. Вона будується на глибокому пізнанні дитячих інтересів і потреб, що передбачає: залучення дітей до реальної співтворчості, інтелектуального діалогу; гармонізацію спілкування, успіх, здатність почувати себе

вільними в разі невдачі, навіть мати право на невдачу. Тому вона не припускає будь-якого примусу, побоювання й страху. Навпаки, є прихильницею розвитку незалежної думки педагогів і дітей, розробки системи діалогічних прийомів співтворчості й інтелектуальної напруги, передбачає уявні експерименти дітей наймолодшого шкільного віку, інтелектуальні ігри, прийом «якби», гнучке й гармонійне поєднання індивідуальної, групової та колективної діяльності, самостійної й педагогічно керованої, якою дитина займається залюбки і яка дає їй змогу піднятися у власних очах як творчій особистості. Навіть більше, позашкільна педагогіка виконує не допоміжну, а випереджальну роль. Її метою є не тільки надання знань, а й збагачення особистісних життєвих компетентностей, що об'єктивно впливає на успішну життєтворчість і життєдіяльність дітей у майбутньому.

Отже, головна особливість позашкільної освіти і виховання полягає в тому, що будується вона тільки на взаємній співтворчості педагогів і дітей, на їхній дружбі та духовній спільності, на визнанні самоцінності дитини, на взаємоповазі і взаємній зацікавленості у спільному успіхові та результаті творчої співпраці.

Особливість дозвіллевого впливу на розвиток особистості полягає в тому, що дитина тут не відтворює те, що засвоює, вона працює не на оцінку. Через свою унікальність і неповторність вона разом із педагогом розвиває отримані знання й соціальний досвід, доповнює його і вдосконалює. У цьому полягає закон творчої поведінки, який заперечує функціональний підхід до дитини, однобокості, фрагментарності, інтелектуальну переважаність і примус. За І. Бехом, особистість є такою сукупністю, яка протистоїть будь-якому насильству [2].

Співтворчість, за позашкільною педагогікою, будується в позашкільній тільки на ґрунті духовної єдності особистості, товариської співдружності, тяжінні дітей до творення, заглиблення в тонкощі науки і практики, закоханості у справу, на обов'язковому праві почувати себе вільним у незалежності думки, схваленні і запровадженні на практиці ідей, які виходять від кожної дитини (дитячі розробки, винаходи є важливим елементом позашкільного навчання).

Позашкільна педагогіка не припускає будь-якого примусу, побоювання й страху. Вона особистісна по суті, розглядає навчання і виховання дитини в позашкільних закладах не тільки як завдання великого дидактичного значення, а як звернення до кожної конкретної дитини з метою налагодження співтворчості з нею. Стандартне, заповнене звичною діяльністю заняття, яке не має елементів несподіваності й новизни, у позашкільному середовищі приречене. Тому педагогічний процес у позашкільному закладі від дидак-

тики навчання тяжіє до майстерності духовного взаємозбагачення і створення такого виховного середовища, результатом якого є високий рівень творчої самостійності дитини. Вона настільки «дозріває» у такому процесі, що володіє силою і вмінням сама себе формувати і виховувати протягом усього життя.

Отже, цілком природно, що позашкільна педагогіка увібрала в себе багато з того, що напрацьовано загальною педагогікою, зокрема педагогікою школи. Проте вона не є копією принципів, форм і методів шкільного навчання, а має свою специфіку й принципово інші закономірності, які відрізняють один вид педагогічної діяльності (не дій, не операцій, а діяльності) від іншого.

Є й інші підстави розглядати позашкільну педагогіку як самостійну галузь педагогічної науки і практики завдяки специфіці її мети, об'єкта, предмету, принципів, завдань і умов розвитку дитини, її навчання та виховання. Право на її існування доведено самим життям. Позашкільна педагогіка з'ясовує та вивчає закономірності ефективної самореалізації творчої особистості у сфері дозвілля.

Як і всі інші науки, вона має свої особливі категорії, загальні поняття, які відображають універсальні властивості й відношення об'єктивної позашкільної дійсності, загальні закономірності розвитку творчої особистості.

Такими категоріями є: позашкільний педагогічний процес, дозвіллеве середовище, вільний вибір, саногенний (оздоровчий) особистісний підхід до розвитку дитини, захоплення, співтворчість, усебічний розвиток, психологічний комфорт спілкування й ін.

Тому поряд із педагогікою дошкільного виховання, професійної освіти та педагогікою вищої школи, які традиційно утримують право на своє існування як самостійні галузі педагогіки, варто узаконити право на існування *позашкільної* педагогіки з метою забезпечення найважливішого принципу безперервної освіти – її цілісності, відповідно до якого відставання теоретичних розробок однієї галузі педагогіки збіднює і затримує розвиток усіх інших. Для цього є всі підстави, зокрема й наукові. Тільки впродовж останніх десяти років в Україні захищено більше десяти докторських і сотні кандидатських дисертацій із найважливіших проблем позашкільної педагогіки. Найвідоміші в Україні і за її межами докторські праці О. Биковської, В. Вербицького, Р. Науменко, Г. Пустовіта й ін., які спрямовані на створення кращої якості життя дітей України на основі творчих ініціатив вихованців і вихователів, доброї волі всіх і кожного за принципом самоорганізації й максимально повного розширення соціального досвіду, духовної єдності у спільній захоплюючій творчій діяльності й відпочинку.

У найпотужнішому педагогічному університеті України, а саме Національному педагогічному університеті імені М.П. Драгоманова, уже функціонує перша у світі кафедра позашкільної освіти, яку очолює доктор педагогічних наук, професор О. Биковська, яка присвятила свою наукову діяльність саме цій проблемі. Подібні кафедри відкриваються в інших закладах вищої освіти.

Висновки. З'являється дедалі більше джерел, які засвідчують величезне значення позашкільля в успішному розв'язанні актуальних проблем педагогіки безперервної неформальної освіти України загалом. Звернення до категорії «позашкільна педагогіка» є закономірним наслідком не тільки плідного розвитку загальної педагогічної теорії, але й більш ґрунтовного вивчення особливостей

сучасного позашкільного середовища, яке за допомогою позашкільної педагогіки може стати феноменом духовного оздоровлення всього суспільства. Визнання й узаконення великої соціальної значущості для розвитку дітей і молоді загальної й конкретної педагогізації позашкільного неформального середовища в цей складний для України час – це тест на духовну зрілість українського суспільства.

Список використаної літератури:

1. Амонашвили Ш. Размышление о гуманной педагогике. Москва : Издательский дом Шалвы Амонашвили, 1995. 496 с.
2. Бех І. Особистість у просторі духовного розвитку : навчальний посібник. Київ : Академвидав, 2012. 256 с.

Sushchenko T. Out-of-school pedagogy in times of the priority of individuals

The article considers out-of-school pedagogy as a new branch of pedagogical knowledge. It reveals education and training of children and youth in out-of-school, leisure environment. It is a branch of pedagogical science that studies the patterns of comprehensive development and creative self-realization of the individual in his free time and leisure. The author proves that, according to her long research, the official recognition of out-of-school pedagogy as an independent field of pedagogical knowledge is the most important condition for spiritual and cultural enrichment of out-of-school informal environment, which will fasten the process of transformation of out-of-school Ukraine into a temple of children's dreams, creative self-esteem of children and youth.

The subject of out-of-school pedagogy, basic theoretical positions, essence of out-of-school pedagogical process are revealed in the article. The author substantiated the basic concepts and principles, regularities of personal out-of-school pedagogical process. The pedagogical conditions of efficiency of mass work with children, new functions of the out-of-school I teacher and the head of out-of-school establishment, regularities of education and development of children in the conditions of leisure, questions of management of modern out-of-school pedagogical process are characterized in the work.

It is emphasized that the organization of the out-of-school pedagogical process means the construction of an extensive system of active self-expression of the child, establishes maximum conditions for targeted development of child's creative possibilities, removes all restrictions, barriers that hinder the intellectual initiative of the child, prevents his/her creativity.

Poverty of ideological and emotional life is unnatural for such pedagogical process. On the contrary, it is characterized by a wealth of impressions, children's own imagination, the presence of such questions, to which children themselves are eager to find answers and tirelessly under the guidance of out-of-school teachers seek and find them. In such a pedagogical process, even any reproductive activity of children necessarily includes elements of creativity. The teacher in the out-of-school pedagogical process acts not according to the curriculum, but according to the child's mood, his internal state, creating settings for full revelation and self-development of natural internal forces and creative abilities.

Key words: *leisure, out-of-school pedagogy, out-of-school pedagogical process, joint creativity.*